

[CONCORDIA TESTIMONIORUM S. SCRIPTURAE.]

DE SEQUENTI OPUSCULO MONITUM.

560 Quod hic damus opusculum non aspernandum, sancti Gregorii papae nomen in Codicibus manuscriptis praefert; at in paucissimis exstat. In unico sane, qui est majoris Monasterii prope Turones, nobis occurrit. In bibliotheca quoque Vaticana unum duntaxat repertum est Concordiae hujus exemplar manu exaratum, ut suis litteris Romae datis XVI Kalend. Aprilis 1699, nobis significavit D. Claudius Estiennot, qui simul nos admonuit sibi dictum a viro clariss. et doctiss. D. L. de Zacagnis, Vaticanae bibliothecae custode, vix aliud in totius Italiae bibliothecis inveniri posse. Codicem hunc Romam ex bibliotheca Palatina fuisse asportatum id nobis persuadet, quod in editione Romana Vaticanis typis jussu Sixti V diu ante adornata, quam bibliothecae Pontificiae ex Palatina, tanta librorum manu exaratorum supellectilis fieret accessio, nulla Concordiae hujus mentio injiciatur. Si enim in hoc opusculum nomine sancti Gregorii munitum et insignitum, neque quod ipsi tribuatur indignum, incidissent Editores accuratissimi, ab eo vel edendo, vel saltem commemorando nullatenus abstinuissent.

Inter clariss. viri Jacobi Sirmondi opuscula legitur epistola Alexandri Wilthemii societatis Jesu, qua diligentissimo huic Codicum mss. investigatori ac exploratori peritissimo inventam a se in bibliotheca collegii Luxemburgici ejusdem societatis, illam de qua hic agimus Concordiam indicat his verbis: *Incidi in opusculum D. Gregorii de Concordia testimoniorum, quod Pamelius in fine operum Patris illius promissum non repraesentat. Titulus in nostro codice scripto, ut opinor, Othonibus Imperatoribus, hic est: Incipit de Concordia testimoniorum sancti Gregorii papae urbis Romae. Quod opusculum, cum capita quaedam de praedestinatione, aut ei disputationi affinia delibet, judicavi reverentiae vestrae indicandum, si forte mitti velit.* Ex epistola quam rescripsit Sirmondus liquet eum sibi mitti Codicem peroptasse, quod utrum consecutus sit, aut quale de hoc opusculo judicium tulerit vir doctissimus, nobis incognitum.

Quid de illo senserit Johannes Gilotius, vir multarum litterarum, qui cum caeteris sancti Gregorii operibus tam genuinis quam spuriis illud edidit Parisiis an. 1571 publico testimonio, quod hic exhibendum duximus, declaravit, dum evolveremus Codices antiquos, ut ad illorum collationem hujus doctoris scripta quae exstant, restitueremus, invenimus hunc librum in exemplari quodam pervetusto bibliothecae D. Dionysii, quem minime dubitamus esse D. Gregorii, non tantum quia ejus habebat nomen, sed etiam quia stylus facilis, popularis, simplex illius est, et quod nos magis movet, mens ipsa atque sententia tota Gregorii. In responsione ad primam interrogationem agit de duplici timore iisdem prope verbis ac certe sententiis, quibus lib. XXXIV Moral., cap. 14 (*Imo potius cap. 17, nunc num. 40*). In quarta interrogatione eodem modo de praedestinatione loquitur, atque lib. I Reg., cap. XIV. Quid

distet inter crimen et peccatum iisdem verbis interrogatione 10, et lib. XXI Moral., cap. 9 (*Nunc num.* 19). Quod si de auctore dubitarem, dignum tamen judicarem ut in lucem ederetur, quod tam exiguo volumine tam multam doctrinam contineat.

Certe inficias ire non possumus styllum ad doctrinam hujus auctoris, quicumque sit, Gregorium redolere. In interrogatione quarta, eo modo qui sancto doctori familiaris est et fere singularis, laudat libri Sapientiae scriptorem: *Quia quidam sapiens dixit, raptus est*, etc. (**Lib. XIX, Moral. num. 26; lib. XXVII, n. 47 et 53**). Verum neque ex hac observatione nostra, neque ex Gilotianis continuo sequitur, Gregorio vindicandam hanc Concordiam. Quidni enim quispiam in illius operibus evolvendis assiduus, potuerit ex ejusdem tum sententiis, tum etiam verbis opusculum hoc contexere et consarcinare?

In Bibliotheca veteri Hispaniae (**Tom. II, lib. VII, cap. 6, num. 109**), Martino cuidam presbytero Legionensis Ecclesiae circa finem XII saeculi adscribitur *Liber sic nuncupatus, Concordiae Veteris et Novi Testamenti*. Quo nomine utrum intelligi debeat nostra Concordia dubitare licet. In ea enim non solum Veteris Testamenti testimonia cum aliis ex Novo specie tenus pugnantibus conciliantur, verum etiam plerumque ejusdem Novi Testamenti loca quae videntur opposita componuntur, et ab omni contradictione solvuntur.

Editum Joannis Gilotii cura hoc opusculum denuo contulimus ad ms. Codicem majoris Monasterii DCCC fere annorum, cujus ope multa in Gilotiana Editione corrupta sanavimus, nec tamen omnia: mendorum enim expers non est hic Codex, neque alterius ms. Codicis copiam habere potuimus. Nostris vero conjecturis plus aequo indulgere metuimus, cum inde corruptelam editorum librorum maximam effluxisse nobis pene constet.

SANCTI GREGORII MAGNI ROMANI PONTIFICIS CONCORDIA QUORUMDAM TESTIMONIORUM S. SCRIPTURAE. (C,G,S)*

I.

561 Ad Rom. I (**Vers. 6**): *Paulus servus Jesu Christi*.

In sancto Evangelio secundum Joannem XV (**Vers. 15**): *Non dicam vos servos, sed amicos*.

INTERROGATIO.

Quid est, quod magister Christus in alio loco apostolos non dixit servos, sed amicos; et ejusdem magistri discipulus, imo apostolus, in quo Christus loquebatur, nominavit se servum? Et dum utrumque a Christo dictum est quomodo intelligi debeat, solerter intuendum est, maxime cum idem Dominus ac Salvator noster ad eosdem apostolos secundum Lucam dixerit: *Dicite, servi inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus* (**Luc. XVII, 10**). Et iterum: *Euge, serve bone et fidelis* (**Matth. XXV, 22, 23; Luc. XIX, 17**). Et iterum: *Beatus ille servus, quem, cum venerit Dominus, invenerit sic facientem* (**Matth. XXIV, 46; Luc. XII, 37**).

RESPONSIO.

Sine praejudicio alterius sententiae melioris, sciendum est duo genera esse bonae servitutis; unum timoris, aliud dilectionis; unum timentium ancillarum et servorum, aliud diligentium et placentium filiorum; timet enim ancilla ne flagelletur, timet matrona ne offendat animum viri sui. Sed servitutis timor qui habet poenam, foras mittit perfectam charitatem. Perfectus autem servitutis timor non solum non habet poenam, sed ad ipsam pervenit laetitiam, psalmista attestante, qui ait: *Laetetur cor meum, ut timeat nomen tuum* (**Psal. LXXXV, 11**). Et iterum: *Timor Domini sanctus permanens in saeculum saeculi* (**Psal. XVIII, 11**). Hunc namque timorem habent et sancti angeli, quem profecto habuerunt et sancti apostoli, per adventum scilicet Spiritus sancti, *per quem diffunditur charitas in cordibus nostris*. Idcirco et a Domino non dicti sunt servi, sed amici, qui tamen et a semetipsis, et a Domino dicti sunt servi; nimirum non ex timore, sed ex amore Deo placendi.

II.

Ad Rom. I (**Vers. 1**): *Segregatus in Evangelium Dei*. Et secundum Joannem XVII (**Vers. 11**): *Pater sancte, conserva eos quos dedisti mihi, in nomine tuo, ut sint unum*.

INTERROGATIO.

Et dum se sanctus Paulus unum effectum cum servatis **562** credidit, quid est quod se segregatum esse fatetur? Nam dicitur segregatus, qui a grege separatus est, maxime cum Dominus dixerit: *Et erit unus grex, et unus pastor* (**Joan. X, 16**). Et sanctus Spiritus in Actibus apostolorum imperando locutus est: *Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod vocavi eos* (**Act. XIII, 2**).

RESPONSIO.

Sciendum profecto in primis est, quia ista testimonia non solum a semetipsis non discrepant, verum etiam sibimetipsis in unitate concordant. Nam Paulus et Barnabas a grege non erant separati, sed gregati, hoc est ad opus apostolatus fuerant electi. Quibus enim cor unum et anima una cum grege erat, nulla separatio usquam esse poterat. Attamen a grege separati fuerant qui ad apostolatum electi erant. Nam et manus ad operandum porriguntur, sed tamen ab unitate corporis non separantur.

III.

Ad Rom. IX (**Vers. 1**): *Testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo.*

In parabolis Salomonis XII (**Vers. 21**): *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.*

INTERROGATIO.

Quid ergo? nunquid Paulus apostolus justus non erat, qui non contristari justum quidquid ei acciderit, noverat, etsi contristari cum justus erat debuerat, ut quid iterando Philippensibus gaudium commendabat, dicens: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete* (**Philip. IV, 4**)? Sed et sanctus Jacobus gaudere in variis tentationibus imperat (**Jacob. I, 2**). Et ipse etiam Paulus in suis tribulationibus gloriatur (**II Cor. XII, 9**), et sanctus Matthaeus

Evangelista testatur de Domino ac redemptore nostro, dicens: *Tunc coepit contristari et moestus esse. Tristis est anima mea usque ad mortem* (**Matth. XXVI, 37; Marc. XIV, 33**).

RESPONSIO.

Sciendum profecto est, aliud esse contristari secundum Deum, aliud secundum saeculum, eodem Paulo dicente, qui ait: *Contristari secundum Deum salutem stabilem operatur; saeculi autem tristitia mortem operatur* (**II Cor. VII, 10**); **563** ista desperabilis, illa laudabilis est; ista repletus Judas [*Isarioth*] Scarioth, laqueo se suspendit; illam se habuisse sanctus Paulus ad Corinthios scripsit, dicens: *Si quis contristavit me, non me contristavit, sed ex parte* (**II Cor. II, 5**); ac si apertius diceret: Non ego solus zelum Dei habeo, sed me contristatum cum vestra tristitia ex mea parte cerno. Et nisi ista tristitia non vitium sed virtus esset, nequaquam illam Dominus in Evangelio beatificaret, dicens: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (**Matth. V, 5**); et seipsum dixit tristem secundum humanitatem, profecto non secundum impassibilem divinitatem

IV

Ad Rom. IX (**Vers. 11**): De Jacob et Esau. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni aut mali, ut propositum quod per electionem Dei factum est, permaneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia major serviet minori.*

In psal. LXI (**Vers. 11**): *Quia tu reddes unicuique, secundum opera sua.*

INTERROGATIO.

Cum non ex operibus, sed ex vocante dictum est: *Quia major serviet minori*, quomodo reddet Deus unicuique secundum opera sua? Cur ergo Paulus dixerit: *Non ex operibus*? Nos procul dubio credimus quia nec utique ex futuris, nec eum quisquam existimat tantum dixisse de praeteritis, qui utique non erant, cum supradicti distincti fuerant. Si enim hominem praesentem futura adhuc bona justificant, et futura adhuc mala alterius damnant. Sed hoc credere absit a nobis, quia quidam sapiens dixit: *Raptus est justus, ne malitia mutaret*

intellectum ejus (Sap. IV, 11). Etenim iste nec justus diceretur, si de futura adhuc malitia damnaretur.

RESPONSIO.

Antequam aliquid de ista quaestione dicamus, prophetam et apostolum eodem spiritu locutos fuisse credamus. Contrarius enim sibiipsi esse non poterat idem Spiritus, qui utrumque implebat, et ipse Spiritus, qui Deus est, per prophetam locutus est: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Malach. I, 2).* Electio ergo Dei nunquam defuerat, quae ea quae in temporibus facta fuerant discernebat; quia futura tempora non electionis divinae, sed ipsa omnium futurorum naturalium causa erat. Hinc Redemptor noster ad Ananiam de Saulo, non adhuc de Paulo dixit: *Noli timere eum, quia vas electionis mihi est (Act. IX, 15).* Intuere quod dixit: Est, non autem, erit. Nam non ideo electus est quia apostolus esset, sed ideo apostolus erat quia electus est. Deus ergo noster bonorum omnium creator est, malorum autem justissimus ordinator (**Rom. IX**). Tanto enim bonus omnibus est, ut benefaciat etiam de malis. Nam si mali non essent, nullae rei utique prodessent. Reddet ergo Deus unicuique secundum opera sua, quia vasis praeparatis in honorem reddet vitam aeternam, et aptis in contumeliam, debitam damnationem. Nam et mali si vellent boni utique esse potuissent. Boni autem qui ex Adam nati sunt, contrariam legem in membris suis vident, ut isti non consentiendo per misericordiam ad praemia perveniant, et illi consentiendo per justum judicium ad supplicium pertrahantur.

V.

564 Ad Rom. X (**Vers. 13**): *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

Et secundum Matthaeum VII (**Vers. 21**): *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum.*

INTERROGATIO.

Ista dissona videntur, sed scire volumus quomodo intelligantur. Nam ibi dixit, Omnis: Hic dixit, Non omnis. Si ergo omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit, quomodo non omnis, qui ingeminat nomen Domini, salvus erit?

RESPONSIO.

Aliud est invocare nomen Domini, aliud ingeminare. Nam illud semper invocant boni, ingeminant autem mali, quia eandem fidei vocem quam loquendo proferunt, moribus destruunt. Hinc de quibusdam Paulus ait: *Deum se confitentur nosse, factis autem negant (Tit. I, 16)*. Bonis nomen Domini invocare, est in omnibus illi placere. Idcirco *omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit*.

VI.

Ad Rom. IV (**Vers. 2**): *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum*.

In epistola Jacobi II (**Vers. 21**): *Abraham, pater noster, nonne ex operibus justificatus est?*

INTERROGATIO.

Etsi Abraham ex operibus justificatus est, apud quem habet gloriam, si non apud Deum, cujus amicus per Jacobum dictus est? et si nulla vera gloria est, nisi apud Deum, et nulla vera justificatio, nisi ab illo, quis justificatus habet gloriam sine Deo?

RESPONSIO.

Paulus apostolus contra Saducaeos scripsit, sanctus vero Jacobus de justitia fidei dixit. Illi ex operibus legis semetipsos justificabant, nam Saducaei Latino sermone dicuntur justificati. Per justitiam autem fidei qui justificantur fide, per charitatem, opera demonstrantur. Nam ut idem Jacobus ait: *Mortua est fides sine operibus charitatis, non legis* (**Jacob. II, 26**). Sanctus autem Paulus contra habentem gloriam, sed non apud Deum; et contra Saducaeum semetipsum justificantem dirigit sermonem, dicens: *Ubi est ergo gloriatio tua? exclusa est. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei; arbitramur enim hominem justificari sine operibus legis* (**Rom. III, 27**). Ac si aperte diceret, Abraham, pater noster, ante tempora legis fuerat, sed tamen apud Dominum justificatus erat, quia fidem quam corde tenebat operibus demonstrabat.

VII.

Ad Rom. XI (**Vers. 29**): *Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei.*

In Genesi VI (**Vers. 7**): *Poenitet me fecisse hominem*; et in Samuele, I Reg. XV (**Vers. 11**): *Poenitet me unxisse Saul in regem.*

INTERROGATIO.

Cum unus idemque Dominus in patribus et in Apostolo locutus est, quomodo poenituisse et non poenituisse ab his dictus est?

565 RESPONSIO.

Solenter intuendum nobis est, quia patres locuti sunt de Deo incommutabili faciente. Et apostolus protulit sermonem de incommutabili praedestinatione. Hinc de eodem Domino sanctus Jacobus ait: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio* (**Jacob. I, 17**). Sed Deus praeter praedestinationem mutabilia facit. Per convenientem etenim usum loquendi, et iratus et poenitens, et zelans et praescius Dominus dicitur; sed sine ira iratus, sine poenitentia poenitens, sine zelo zelans, sine provisionibus praescius intelligitur.

VIII.

Ad Rom. XIII (**Vers. 1**): *Non est potestas nisi a Deo, quae autem sunt a Deo ordinata sunt.*

In Propheta de quibusdam regibus, Oseae VIII (**Vers. 2**): *Ipsi regnaverunt, et non ex me.*

INTERROGATIO.

Si nulla potestas nisi a Deo, quomodo dictum est veraciter ab ipso: *ipsi regnaverunt, et non ex me*? Item si ipsi reges ex Deo non erant, quomodo reges per se regnasse dixerat: *Per me*, inquit, *reges regnant* (**Prov. VIII, 15**)?

RESPONSIO.

Ex illo, et non ex illo reges regnant, qui et potestatem a Deo datam habent, et tamen se ab eo accepisse stulte denegant. Hinc per prophetam scriptum est: *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi* (**Job. XXXIV, 30**). Propterea ergo isti reges ex Deo non sunt, qui non ex bono, sed propter peccata populi regnare permissi sunt. Item: Omnis potestas nonnisi a Deo est; quia non per se mala, sed utique bona est. Mala autem sine bonis, et nisi in bonis esse non possunt, et idcirco nonnisi in rationabilibus creaturis fiunt. Bonis ergo regibus Spiritus sanctus comminando loqui dignatur, cum ad eosdem psalmistae voce dicitur: *Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram* (**Psal. II, 10**).

IX.

Ad Rom. XIV (**Vers. 14**): *Scimus autem quia nihil commune per ipsum.*

In Actibus Apostolorum XV (**Vers. 29**): *Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum.*

INTERROGATIO.

Si nihil rerum per ipsum est commune, quid de morticino, et sanguine, et suffocato, et de idolis immolato debemus sentire? Nam ista non solum in Veteri Testamento immunda esse leguntur, sed et in Novo gentes credentes ab his abstinere, ab apostolis praecipuntur. Intellectu igitur satis opus est, quo pacto ista dissonantia solvi possit.

RESPONSIO.

Dominus ac Redemptor noster secundum Marcum dixit quando de his sermonem habere voluit: *Nihil est, inquit, extra hominem quod possit eum coinquinare (Marc. VII, 15)*; Et hoc non intelligentibus discipulis, increpando subintulit dicens: *An et vos sine intellectu estis? nondum intelligitis, quia omne quod 566 in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur (Ibid., 18)*? Ergo rudes adhuc apostoli et necdum a Spiritu sancto illuminati, sensu Judaico credebant, quod hominem non prohibitiones, sed res coinquinarent. Res autem non coinquant hominem, quae in ventrem vadunt et exeunt, sed prohibitionis transgressio, et quae de ipsa procedunt. Nam et primus homo non propter morticinum, aut sanguinem, aut suffocatum, sed propter poma immundus factus est, cum mandatum Dominicum suadente sua conjuge transgressus est. Sed sancto Petro quod dictum est audiamus, ut de his quid sentire debeamus, intelligamus. *Surge, inquit, Petre, macta et manduca (Act. 10, 13)*. Huic dicto Petrus intuendo litteram respondit, dicens: *Absit a me, Domine, quia omne commune et immundum nunquam intravit in os meum (Ibid., 14)*. Cui sub testificatione prohibitionis protinus respondetur: *Quod Deus, inquit, purificavit, tu ne commune aut immundum dixeris (Ibid., 15)*. Hinc data est licentia Christianis, exceptis in novo Testamento prohibitis, ut manducant quod velint cum moderatione et gratiarum actione. Non ergo per se morticinum aut sanguis ex natura immunda sunt, sed qua prohibita sunt, manducata hominem coinquant. Et pomum nullam immunditiam naturalem habuit, sed manducare prohibitum, hominem coinquinavit.

I ad Corinthios I (**Vers. 8**): *Qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine in adventu Domini.*

In Epist. I Joan. I (**Vers. 8**): *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*

INTERROGATIO.

Cum seductio sit, aestimare se esse sine peccato, quomodo confirmamur a Domino sine crimine in adventu ejus, maxime cum etiam infans unius diei non possit esse sine peccato? Nunquid ergo et crimen peccatum est, sine quo quis confirmatus a Domino fieri potest?

RESPONSIO.

Sciendum profecto nobis est, quia non omne peccatum crimen est, attamen omne crimen peccatum est; sicut omnis impius peccator est, non autem omnis peccator, impius. Minima ergo et levia, peccata dicuntur; crimina autem nisi magna minime leguntur .

XI.

I ad Corinth. III (**Vers. 9**): *Dei enim sumus adjutores, Dei agricultura estis.*

Et in Job XXVI (**Vers. 2**): *Cujus adjutor es? nunquid imbecilli?*

INTERROGATIO.

Nunquid sanctus Paulus approbando justificat, quod beatus Job in Eliu damnat. Cujus adjutor es? nunquid imbecilli? Apostolus autem dixit, Dei sumus adjutores. Si ergo bonum est esse adjutores Dei; quid Eliu reprehenditur de adjutorio Dei?

567 RESPONSIO.

Nimirum scire nos convenit, quia nonnulli defendendo Deum offendunt; et sunt nonnulli qui quantum in eis est, causam Dei defendunt. Isti veraciter praedicando Dei adjutores sunt; illi increpando fallaciter spiritus pro Deo satagunt, sed satagendo offendunt. Isti non ignoti sed cogniti de Deo loquuntur; illi etiam vera loquentes a Deo minime cognoscuntur, Domino de Eliu dicente: *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis (Job XXXVIII, 2)?* Quid est quod Dominus de illo interrogat, dicens: *Quis est iste involvens sententias*: et tamen interrogando reprobatur subjungens, *sermonibus imperitis*? Ille ergo sententias veras dicebat, sed eas sermonibus imperitis involvebat, quia dicta sancti Spiritus de reprobis in Job retorquebat: de quo quia sine querela erat, Dominus testimonium dederat. Non eodem modo esse dicimus, *Deus adjutor noster in aeternum (Psal. LXI, 9)*, quo dicimus: *Dei adjutores sumus*. Ille enim non eget adjutorio nostro: nos autem nihil possumus sine illo.

XII.

I ad Corinth. III (Vers. 15): *Opus uniuscujusque, quale sit, ignis probabit.*

Secundum Matth. XIX (Vers. 28): *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.*

INTERROGATIO.

Et dum uniuscujusque opus quale sit ignis probabit, nunquid et ipsi apostoli per ignem probabuntur, qui non judicandi, sed etiam judicaturi duodecim tribus Israel dicuntur? aut etiam illos ignis probabit, cum quibus seipsum numeravit sanctus Paulus dicens: *Nos autem*

qui relinquimur, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus (I Thess. IV, 16).

RESPONSIO.

Si vim dictorum Christi pensemus, hanc obscuritatem, ipso illuminante, ad lucem perducimus. Nam ipse dixit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur (Luc. XII, 49)?* Spiritus quoque sanctus super apostolos descendens in specie ignis apparuit (**Act. I**), qui in signo apparens in fidelibus, fideles intus ut ignis probavit. Opus ergo uniuscujusque quale sit, ignis probabit, quia quos ignis spiritalis in praesenti tempore non examinat, in futuro judicio per ignem probat. *Quicumque ergo spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt (Rom. VIII, 14)*, qui licet per ignem probati, examinati sunt. Nam illum per impositionem manuum episcopi accipientes, nullatenus ab eo deviarunt, sed etsi in aliquo delinquant, cognoscendo et confitendo corriguntur. Omnis enim, inquit Dominus, per ignem salvabitur, aut enim hic per spiritalem, aut illic per corporalem ignem probabitur. Nimirum ergo sicut non omnis in die judicii per ignem probabitur, ita in ipsa eademque die non omnes omnino judicabuntur, Domino testante, qui ait: *Qui credit in Filium, non judicabitur; qui autem incredulus est, jam judicatus est (Joan. III, 18)*. Quosne ergo ignis futurus probabit, si Deus nec credulos, nec incredulos judicabit? Sed quasi a nobis interrogaretur: **568** Quod ergo erit judicium? protinus subjunxit dicens: *Hoc est judicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem (Ibidem)*. Hi ergo soli in die judicii judicabuntur, qui licet lucem scirent venire, sed tamen magis tenebras diligere dicuntur. Nam qui in tenebris manent, jam judicati sunt, qui autem nihil tenebrarum habent, sine ullo judicio ad lucem pertinent. Illi vero qui licet baptizati sunt, in futuro judicandi erunt. De illis ergo solis judicium habebitur, ut aut ad lucem, aut ad tenebras plus pertinere debeant, demonstretur. Resurgent ergo isti, ut judicentur, justi ut judicent, impii ut damnentur; quia et illi resurgent, sed non in judicio, psalmista testante, qui ait: *Non resurgunt impii in judicio (Psal. I, 5)*.

XIII.

I ad Corinth. IV (**Vers. 5**): *Nolite ante tempus judicare.*

Ad Philipp. III (**Vers. 18**): *Multi ambulant, quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus.*

INTERROGATIO.

Dum Paulus apostolus ad Corinthios loquens, prohibuit ante tempus judicare, cur ipse quasi ante tempus judicando de quibusdam videtur dicere: Quorum finis interitus?

RESPONSIO.

Christus in Paulo locutus futura jam quasi praeterita agnoscit, et idcirco etiam Paulo dicente, nihil ante tempus judicavit. Nam et sanctus Spiritus per apostolum Petrum ad Simonem Magum ait: *Non est tibi pars, neque sors in hac vita* (**Act. VIII, 21**): quia Simonis Magi futura, quasi praeterita, Petro in Spiritu sancto fuerant revelata, a quibus autem futura ut praeterita minime videntur, a Domino ante tempus judicare prohibentur; de quibus et per prophetam increpando dicitur: *Vae iis qui prophetant de corde* (**Ezech. XIII, 17**). De corde namque prophetare est ex sola praesumptione non per Spiritum sanctum aliquid dicere.

XIV.

I ad Corinth. VII (**Vers. 7**): *Volo omnes homines esse sicut meipsum.*

Et ad Timoth. I, V (**Vers. 14**): *Volo autem juniores nubere, filios procreare, matres familias esse.*

INTERROGATIO.

Nunquid duas voluntates sibimetipsis contrarias habuit sanctus Paulus, qui aliter ad Corinthios, aliter ad Timotheum se voluisse dixit? Nam de non nubendo videtur dixisse ad Corinthios: de nubendo vero scripsit ad Timotheum; ibi de omnibus hominibus, sicut ille erat, ut essent, voluit; hic, adolescentioribus ut nubant, se voluisse scribit.

RESPONSIO.

Nobis solerter intuendum est, sanctum Paulum concionatorem Ecclesiae fuisse, et ex multorum personis sermones diversos jam protulisse. Nam ibi ex persona virginum dixit: Volo omnes homines esse sicut meipsum. Hic ex persona volentium nubere scripsit: Volo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse. Sicut et Salomon ex multorum personis **569** in Ecclesiaste loquitur, qui latino sermone concinator exprimitur. Nam ibi ex persona quorundam dicentium, scripsit: *Nonne melius est manducare et bibere (Eccle. II, 4)?* Ex persona autem perfectorum intulit dicens: *Melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii, in ipsa enim finis cunctorum admonetur hominum (Ibid. VII, 3):* in hac enarrabatur etiam virtus fortium. Mira ergo dispensatione largitoris agitur ut etiam de conjugatis electi praemium virginitatis recipiant, quanquam omnes virgines esse non possunt. Voluntas namque perfecta faciendi, reputatur pro opere facti. Hinc nato Domino sancti angeli dixerunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis (Luc. II, 14).* Quod ergo unusquisque nostrum in semetipso agit voluntarius, hoc recipiet a Domino, quasi de omnibus hominibus. Sed et malevolus econtra cogitet, ne quasi de malis omnium iniquorum damnetur; quia sicut misericors, ita et justus est. Matrimonium igitur et virginitatem Paulus laudavit, sed virginitatem matrimonio praetulit, dicens: *Qui matrimonio virginem suam jungit, bene facit; qui autem non jungit, melius facit (I Cor. VII, 38).* Quia ergo utrumque bonum vidit in spiritu, utrumque profecto fieri voluit.

XV.

I Ad Corinth. VII (**Vers. 10, 11**): *Caeteris ego dico, non Dominus: Uxorem a viro non discedere, sed etsi discesserit, manere innuptam.*

Et II ad Corinth. XIII (**Vers. 3**): *An experimontum quaeritis ejus qui in me loquitur Christus?*

INTERROGATIO.

Si continue in Paulo apostolo loquebatur Christus, quid ergo fatetur se aliquid dicere, et non Dominum?

RESPONSIO.

Si duos prophetas in medium proferamus, hanc nimirum dissonantiam cito solvemus. David quippe quia non continue spiritum prophetiae habuit, interrogando alterum prophetam demonstravit. Et Nathan de constructione templi, quia et ipse in illa hora spiritum prophetiae non habuit, hoc dicendo declaravit: *Omnia, quae sunt in corde tuo, fac; Dominus enim tecum est in omnibus* (**II Reg. VII, 3**). Sed Spiritus sanctus adveniens, construi templum a sanguinario bellisque dedito prohibuit, et hoc a Davide fieri per eundem Nathan contradixit (**Ibidem**). Consilia ergo non continue habentium spiritum prophetiae, aliquando praetermittenda sunt, aliquando non sunt. Nam consilium Nathan a David debuit praetermitti, consilium autem apostoli Pauli a Christianis debuit semper observari. Aliqua namque consilia infra mandata qui implet, tantum justus est, qui vero transcendit jam perfectus est. Nam consiliando Dominus ait: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, et habebis thesaurum in coelo* (**Matth. XIX, 21**): Et idem Paulus eundem habens spiritum, consilium dedit: *De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do* (**I Cor. VII, 25**). Ista consilia in mandatis utique non sunt, sed supra mandata, ideoque majora praemia acquirunt.

XVI.

570 I ad Corinth. X (**Vers. 13**): *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.*

Et II Corinth. I (**Vers. 8**): *Nolumus autem ignorare vos, fratres, de pressura nostra, quae nobis facta est in Asia: quoniam supra modum et supra virtutem gravati sumus.*

INTERROGATIO.

Etsi supra virtutem gravamur, quomodo gravari nos Deus non patitur? Item, si supra virtutem non gravamur quomodo supra virtutem gravari dicimur?

RESPONSIO.

Ut istam dissonantiam celerius dissolvamus, ad aliud propheticum testimonium recurramus, ubi ait: *Quia vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem* (**Psal. LIX, 13, 14**). Frequenter ergo gravari dicimur supra humanam fragilitatem, quia vana salus hominis est: sed nunquam gravamur supra Dei virtutem, quia ille medicus est. Aegrotus ergo sub manibus medici aliquando plorat, quia quo pacto ad salutem perveniat ignorat; sed sapiens medicus plerumque secatur, ut aegrotum quoque ad salutem perducatur. Paulus ergo intuendo fragilitatem suam, gravari se dixit supra virtutem, sed ulterius ait: *Omnia possum in eo qui me confortat* (**Philip., IV, 13**).

XVII.

II ad Corinth. V (**Vers. 16**): *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam secundum carnem non novimus.*

Secundum Luc. XXIV (**Vers. 39**): *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.*

INTERROGATIO.

Quomodo concordant verba discipuli verbis Christi magistri sui? Hoc Christum dixisse post resurrectionem legimus, et de ipso eodemque tempore Paulus ait: *Sed nunc jam non novimus*. Quid ergo? Nunquid hoc quod confitetur Christus, hoc nosse se denegat Apostolus?

RESPONSIO.

Deum ac Redemptorem nostrum secundum carnem cognovimus vixisse, hoc est absque ullo peccato verum hominem se in omnibus demonstrasse: sed post resurrectionem idcirco non novimus, quia carnem illius in aeternum victuram sine alimentorum sustentaculis manere credimus. Esurientem ergo et sitientem, et ab itinere fatigatum ante passionem, et ipsa passione minoratum ab angelis legimus; sed subjectis sibi angelis et potestatibus et virtutibus, eum haec operari nunc jam non novimus. Confitetur ergo Dominus se habere veram carnem post resurrectionem, sed Paulus nunc jam non novit, ut erat ante passionem. Sed hoc testimonium idcirco Paulus protulit, veteri homine deposito, ut renovationis formam nobis insinuaret, dicens: *Ut sicut Christus resurrexit a mortuis, ita et nos in novitate vitae ambulemus* (**Rom., VI, 4**)

XVIII.

II ad Corinth. XI (**Vers. 5**): *Existimo enim me nihi minus fecisse* **571** *a magnis apostolis.*

I Corinth. XV (**Vers. 9**): *Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus.*

INTERROGATIO.

Dum minimum apostolorum Paulus se esse confitetur, quid nihil minus fecisse a magnis apostolis se testatur?

RESPONSIO.

Sciendum est quod crimina praesentia Paulus non habuit, et idcirco peccata jam dimissa humilitatis gratia ad memoriam reduxit: *Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei* (**I Cor. XV, 9**). Habens autem sermonem de haereticis et pseudoapostolis, profitetur se nihil minus a magnis apostolis fecisse. Bene agentium ergo apostolus per humilitatem erat minimus, sed contra delinquentium pseudoapostolorum vitia per zelum justitiae erectus.

XIX.

Ad Galat. I (**Vers. I**): *Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis.*

I ad Timoth. II (**Vers. V**): *Mediator Dei et hominum homo, Jesus Christus.*

INTERROGATIO.

Nunquid non per hominem Jesum Christum Paulus vocatus est in Apostolatum, qui se non ab hominibus neque per hominem vocat apostolum?

RESPONSIO.

Hoc est non per praesentiam humanitatis ante passionem, sed ex vocante apostolus electus est post resurrectionem, Domino ad Ananiam dicente: *Noli timere eum, quia vas electionis est mihi (Act. IX, 15).*

XX.

Ad Galat. I (**Vers. X**): *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*

I Corinth. X (**Vers. 33**): *Sicut per omnia omnibus placeo.*

INTERROGATIO.

Si Paulus per omnia omnibus placet, quomodo placendo hominibus, Christi servus non esset?

RESPONSIO.

Placet Paulus, et non placet: placet namque in rebus non prohibitis, sed in prohibitis minime placuit: *Factus est enim omnia omnibus, ut omnes lucrifaceret (I Cor. IX 19).*

XXI.

Ad Ephes. II (**Vers. 3**): *Et eramus natura filii irae, sicut et caeteri.*

In Genes. I (**Vers. 31**): *Et vidit Deus omnia quae fecit, et erant valde bona.*

INTERROGATIO.

Cum sint benedicta et omnia valde bona, quae Deus creavit, quomodo homines filios irae ex natura Paulus scripsit?

572 RESPONSIO.

Omnipotens Deus omnium naturarum creator est, et omnis natura, in eo quod natura est, bona est. Mos namque confirmatus longo tempore vim quodammodo obtinet naturae. Hinc Paulus ait: Eramus natura filii irae; ac si aperte diceret: Cum eramus sani, devenimus aegroti, et ex ipsa pessima consuetudine, eramus quasi ex natura filii irae.

XXII.

Ad Ephes. III (**Vers. 8**): *Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia haec inter Gentes, evangelizare investigabiles divitias Christi.*

In Psalm. IX (**Vers. 1**): *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.*

INTERROGATIO.

Quid est hoc? Nunquid omnia mirabilia Dei poterant ab ipso etiam propheta narrari, cum Paulus apostolus scripserit investigabiles esse divitias Christi? Sed et ipse Paulus quomodo non est sibimetipsi contrarius in eo quod ait, evangelizare investigabiles divitias Christi?

RESPONSIO.

Et narrantur ergo omnia mirabilia Domini, et investigabiles sunt divitiae Christi, quia et narrando omnia in brevi simul complectuntur, et tamen in aenigmate videntibus ex parte cognoscuntur. Nam cum de Deo aut de praesenti saeculo, vel de futuro aliquid narratur, omnia in brevi simul sermone complectuntur, et haec quia sunt, ab auditoribus audiuntur. Quomodo autem aut qualia sint, etiam a praedicatoribus non intelliguntur. Hinc praedicator egregius ait: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae illius (Rom. XI, 33).* Psalmista autem ut omnia simul narraret, de Domino ait: *Omnia quaecunque voluit fecit:* non solum de Creatore, sed etiam de ipsis creaturis quales sunt, narravit.

XXIII.

Ad Philip. III (**Vers. 13**): *Unum autem quae quidem retro sunt obliviscens, et in futurum convallescens.*

II ad Timoth. IV (**Vers. 7**): *Certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem servavi.*

INTERROGATIO.

Et dum ista praeterita Apostolus ad memoriam reduxit quomodo ea quae retro sunt oblivisci se dixit?

RESPONSIO.

Quo magis temporibus et rationi congruunt, quae proferuntur, eo celerius ab auditoribus intelliguntur. Nam Paulus apostolus causa confirmationis suae ista enumeravit, quia tempus resolutionis suae propius instabat. Scriptum quippe est: *In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum (Eccli. XI, 27)*. Paulus ergo praeterita obliviscens, non erat immemor malorum, quando dixit: *Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei (I Corinth. XV, 9)*. Iterum, appropinquante die resolutionis suae, immemor non erat **573** bonorum, dicens: *Certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem servavi (II Timoth. IV, 7)*. Solent quippe sancti viri hoc proprium habere et prospera in adversis, et in prosperis adversa commemorari. Hinc beatus Job in prosperis cum erat, sic timuisse se dixit: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum (Job XXXI, 23)*. Item cum erat in adversis, bona praeterita quae egerat, ad memoriam revocavit, dicens: *Oculus fui caeco, et pes claudus; pater eram pauperum, et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam (Job XXIX, 15, 16)*. Sancti ergo viri utrumque alternatim dicunt, quatenus nec extollantur in prosperis, nec desperatione frangantur in adversis.

XXIV.

Ad Philip. IV (**Vers. 8, 9**): *Si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate, quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et vidistis in me.*

In Parabolis Salomonis XXVII (**Vers. 2**): *Laudet te alienus, et non os tuum; extraneus, et non labia tua.*

INTERROGATIO.

Si nulli laudare seipsum ore proprio licuit, cur Paulus bona enumerans de seipso dixit: Quae et vidistis in me?

RESPONSIO.

Aliter est loqui de corde proprio, aliter in Spiritu sancto. Nam Paulus in adversis carceris bona se egisse in spiritu meminit, et idcirco non ore proprio dixit; quia prospera in adversis commemorari debent. De semetipso autem loqui laudanti et propriam gloriam quaerenti Veritas ait: *Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit; qui autem quaerit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est* (**Joan. VII, 18**). Sed idem Paulus: *Non, inquit, qui semetipsum commendat, ille probatus est* (**II Corint. X, 18**). Ille ergo nimirum commendatur, qui nec in Spiritu sancto, nec in adversis prospera de se narrat.

XXV.

Ad Philip. IV (**Ves. 12**): *Ubique et in omnibus institutus sum; scio et saturari et esurire.*

In sancto Evangelio secundum Lucam VI (**Vers. 25**):

Vae vobis qui saturati estis, quia esurietis.

INTERROGATIO.

Cum vae saturatis Dominum dixisse Evangelista narraverit; cur Paulus apostolus saturari se scire dixit? aut quid magni est, scire saturari et esurire, cum hoc omnium animantium videatur esse commune?

RESPONSIO.

Omnipotens et verax Deus vae saturatis dixit: quia saturari nescientes, nec gratias agentes, eos intemperatos vidit. Magnae namque discretionis est saturari scire, hoc est cum moderatione et gratiarum actione alimenta percipere. *Qui enim*, inquit Paulus, *manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo (Rom. XIV, 6)*. Ipsi ergo saturari nesciunt, qui tunc solum manducare desinunt, quando carne imperante manducare nolunt. Et isti e contrario Domino manducant, qui semper temperati, largitori gratias agunt.

XXVI.

574 Ad Thess. II (**Vers. 18**): *Ego quidem Paulus et semel et iterum volui venire ad vos, sed impedivit nos Satan.*

Secundum Lucam XXII (**Vers. 31, 32**): *Simon, ecce Satan expetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua.*

INTERROGATIO.

Quomodo isdem Satan cribrare sanctum Petrum, sicut voluit, non permittitur, et quasi per se potuisse impedire a Paulo scribitur? Et si Paulus apostolus Dei voluntati in hoc congruit, cur iterum illum Satan impedivit?

RESPONSIO.

Indubitanter nobis sciendum est quod diabolus voluntatem tentandi semper habet; quomodo autem, et quantum, et quando faciat, potestate caret. In tantum enim eum Creator aliquid in saeculo agere permittit, quantum ante saecula sine termino in praedestinatione habuit, et quia sanctos suos Dominus plerumque per Satanam probat, idcirco quasi ipse Satanus impediat, Paulus indicat. Sed inter haec sciendum est, quia plerumque omnipotens Deus facit voluntatem consilii sui, etiam per malevolam voluntatem servi sui. Aliquando autem boni servi ea desiderare conceduntur, quae ita, ut desiderant, a Domino non permittuntur. Abraham quippe praecepto Dei obedire voluit, sed decollari Isaac idem Dominus non permisit, et hanc voluntatem omnino perfectam remuneravit dicendo: *Quia non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum* (**Genes. XXII, 16**). Et David de voluntate construendi templi laudatus fuit, licet ad hoc construendum in ea re non pervenerit (**II Reg. VII**). Et dum ista specialiter locuti sumus, quomodo fiunt generaliter videamus. Plagae namque generis humani a justo iudice dispensatae sunt, sed electi Dei charitate jam pleni, eas fieri nolunt. Et contra Deum ergo volunt, et ab ipso non discedunt, quia de omnibus plagis gratias agunt. Sed ut manifestius sit quod loquimur, per exempla demonstrando gradiamur. Verbi gratia: Aliquis filius suo ministrat patri quem, quia pius est, non vult etiam mori. Sed et cum aegrotos, quos Dominus castigat, visitamus, ut sani deveniant, satis desideramus. Ista ergo cum volumus, quasi discordando Dei voluntati discordamus. Item cum Dominus humano generi bona fieri jubet, nostra voluntas non contraria, sed congratulans esse debet, quatenus est perfecta, sed idcirco pii Domini et iustitia iudicis laudanda sit.

XXVII.

Ad Thess. IV (**Vers. 15**): *Et in tuba Dei descendet de coelo.*

In Apocal. VIII (**Vers. 6**): *Et septem angeli qui habebant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent.*

INTERROGATIO.

Et dum in tuba Dei de coelo descendet Christus, in qua de iis septem creditur descensus? Si in septima, quomodo praecesserunt caeterae? Si in prima, quomodo secuturæ sunt, aliae?

575 RESPONSIO.

Idcirco septiformis Spiritus descendit in apostolos, ut quasi septem tubis acceptis, intonarent in populos, et Christus ad eorum posteros sub illorum persona promisit quod apud ipsos usque ad consummationem saeculi mansurus sit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* (**Matth. XXVIII, 20**). Septima ergo praedicatio, quasi septima tuba ad consummationem saeculi pertinet, quia finita senaria praedicatione, novissima tuba canet. *Canet enim, inquit Paulus, tuba, et mortui resurgent incorrupti* (**I Corinth. XV, 52**). Et licet credere per novissimam tubam, significari septimam praedicationem, tamen attendimus Evangelicam lectionem, ubi ait de Filio hominis: *Et mittet angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, a summis coelorum usque ad terminos eorum* (**Matth. XXIV, 31**). Sciendum etenim est quia et vox quasi tuba audita est in monte Sinai, quando populus Israel accepit decalogum verborum Dei, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis iterum fieret. Sed tunc omnino locutus est per subjectam creaturam, profecto non per propriam naturam, sicut et ad filium suum locutus est, postquam a Joanne idem Filius baptizatus est, dicente Patre: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit* (**Matth. III, 17**). Qui quod significabatur in voce, omnino paternae divinitatis est, syllabae autem et sonitus syllabarum profecto creaturarum erat. Cum ergo talem consuetudinem habeant sancti angeli, aeriis corporibus vestiri, sicut potuerunt ab aliquantis patribus videri, nihil nimirum obstat intelligi quia tali tuba tunc cantaturi sunt quando novissime in die ultimo intonabunt, quando mortuorum dormientium corpora resuscitabuntur.

XXVIII.

I ad Timoth. I (**Vers. 13**): *Sed misericordiam sum consecutus, quia ignorans feci in incredulitate.*

Ad eundem. *Ibid.* (**Vers. 15**): *Fidelis sermo, et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.*

INTERROGATIO.

Quid te excusas, sancte Paule, in uno, et accusas in altero, dum per ignorantiam erat quidquid commisisti, quia cum venia omnium peccatorum primus fuisti, maxime cum nec tempore, nec magnitudine peccatorum inveneris ita fuisse?

RESPONSIO.

Sciendum est quod tribus modis peccatum admittitur, aut enim ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur; et gravius quidem infirmitate quam ignorantia; similiter studio gravius, quam infirmitate. Excusas ergo teipsum, sancte Paule, per veram rationem, et nihilominus accusas per humilem confessionem. Ut veraciter justus, accusator tui fuisti in uno, et gratias agens de Domini misericordia, Dominum laudasti in altero.

XXIX.

I ad Timoth. II (**Vers. 4**): *Qui omnes homines vult salvos fieri, 576 et ad agnitionem veritatis venire.*

In Psal. CXIII (**Vers. 3**): *Deus autem noster in coelo et in terra, omnia quaecunque voluit fecit.*

INTERROGATIO.

Cum Deus omnia, quaecunque voluit, fecit, nunquid totum genus humanum ad salutem perduxit? aut si hoc agere noluit, quomodo sanctus Paulus voluisse scripsit, dicens: *Qui vult omnes homines salvos fieri?*

RESPONSIO.

Indubitanter credendum est quia non alia Deus in temporibus fecit, quam quae ante tempora praescivit et praedestinavit. Sed hoc nimirum intelligendum est, quia omnipotens Deus aliquid in sacra Scriptura se agere dicit, quod non per propriam naturam, sed per creaturam profecto agit. Sicut ad patrem Abraham dixerat, cum occidi Isaac omnino nolebat,

dicens: *Nunc cognovi quia tu times Deum* (**Genes. XXII, 12**); hoc est, nunc cognoscere te feci, quod sine ullo termino ego cognovi. Et sicut in Ezechiele de impio ait: *Nolo mortem impii* (**Ezech. XXXIII, 11**); hoc est, feci nolentem mori, licet hoc ipse agat unde ad mortem perveniat, in natura ejus posui, quod nequaquam velit mori. Vult ergo Dominus omnes homines salvos fieri, qui in hoc utique sunt conditi quod volunt, licet indigni, semper esse salvi. Seu Deus omnes homines vult salvos fieri, quia salvos fecit ex omni ordine generis humani, scilicet, reges ex regibus, duces ex ducibus, et ex viris et ex mulieribus, et ex omnibus omnino hominibus. Hoc ergo genere locutionis loqui poterat Paulus cum diceret: *Qui vult omnes homines salvos fieri*. Quoniam secundum (**I Timoth. II, 4**) [Lucam] Marcum evangelistam locutus est etiam ipse Dominus dicens: *Vae vobis scribae et Pharisei, qui decimatis mentham, et omne olus*; hoc est, omne olerum genus. Unde enim poterant universa decimare, qui omnino non valebant cuncta simul congregare?

XXX.

I ad Timoth. II (**Vers. 12**): *Docere autem mulieri non permitto*.

Ad Tit. II (**Vers. 3**): De mulieribus: *Bene docentes ut prudentiam doceant*.

INTERROGATIO.

Cum Paulus apostolus docere mulieri omnino non permittat, quid de mulieribus scribens, bene docentes dixit, ut prudentiam doceant?

RESPONSIO.

In planioribus non debemus diutius impediri, ut aliquanto latius in obscurioribus libeat immorari. Bene docentes ergo dictae sunt mulieres, non viros, sed suas juniores. Ut prudentiam, inquit, doceant, quatenus cum filiabus suis doctrina sua agant, unde ad aeternam vitam perveniant.

XXXI.

I ad Timoth. V (**Vers. 20**): *Peccantes coram omnibus argue, ut et caeteri videntes timorem habeant.*

Secundum Matth. XVIII (**Vers. 15**): *Si peccaverit in te frater tuus, 577 vade et corripe eum inter te et ipsum solum.*

INTERROGATIO.

Dum discipulo dictante peccans coram omnibus arguendus est, quid ipse magister veritatis inter te et ipsum solum locutus est?

RESPONSIO.

Hanc quaestionem celerius absolvemus, si vim dictorum diligentius consideremus. Ibi dixit: peccantes, sed non addidit, in quem; hic dixit, si peccaverit in te. Si ergo occulte in te peccaverit frater tuus, et tu vis coram omnibus arguere, non es corrector sed proditor. Peccantes autem in Deum coram omnibus increpa, ut illud verbum *argue*, ad sequentem vocem adjungas. Hinc Paulus ait: *Cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem illi restiti, eo quod non recte incederet ad fidem Evangelii (Galat. II, 11).* Et post pauca: *Dixi Petro coram omnibus; ac si dixisset, eo quod simulationem coram omnibus habuisset: Si tu, inquit, Judaeus cum sis, gentiliter vivis, et non judaice, quomodo gentes cogis judaizare (Ibid., 14)?* Occulta ergo peccata possunt occulte corripi, et publica peccata coram omnibus debent argui, ut et caeteri timorem habeant. Quidquid enim mentem movet aliorum, nequaquam reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum est.

XXXII.

I ad Timoth. VI (**Vers. 16**): *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.*

Et I Joan. III (**Vers. 2**): *Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*

INTERROGATIO.

Cum Paulus apostolus dixerit quod nullus hominum Deum vidit, sed nec videre potest, quomodo sanctus Joannes scripsit: quoniam videbimus eum sicuti est?

RESPONSIO.

In his duobus testimoniis sancti duo apostoli omnino dissonant, sed dissonando veraciter concordant. Sed inter hoc sciendum est, quia omnipotens Deus antiquis patribus non in sua propria natura monstrabatur, sed etiam per creaturam cum Moyse, quasi amicus cum amico loquebatur. *Nemo enim, inquit, videbit me, et vivet (Exod. XXXIII, 20).* Hoc utique congruenter convenit ad illud quod Paulus apostolus ait: *Quem nullus hominum videt.* Quod autem ait: *Sed nec videre potest,* ad illud convenit, quod sanctus Joannes dixit: *Quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. III, 2).* In ista ergo vita posteriora sua Dominus per creaturas monstravit: quia adhuc peregrinantibus filiis naturae propriae veritatem occultat, eodem Joanne attestante, qui ait: *Carissimi, 578 nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus; scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (Ibidem).* Ex hoc testimonio intuendum est quod Paulus ait: *Sed nec videre potest;* ac si aperte diceret: Tandiu unusquisque filius coelestem patrem videre non potest, quandiu in hac vita peregrinus, patri utique dissimilis est. Sed unusquisque electus Deum, non per creaturas, sed sicuti est, videre poterit, cum quid erit, apparuerit, et similis ei fuerit. Vel certe ut idem Joannes Evangelista ait: *Deum nemo vidit unquam (Joan. I, 18);* quasi manifestius diceret: Sicut est, videt in se. Nulla enim creatura firme intelligit Deum quemadmodum Deus intelligit semetipsum.

XXXIII.

II ad Timoth. I (**Vers. 11**): *In quo positus sum ego praedicator, et apostolus et magister gentium.*

Secundum Matth. XXIII (**Vers. 10**): *Vos autem nolite vocari Rabbi, unus est enim magister vester, qui in coelis est.*

INTERROGATIO.

Cum Dominus apostolis suis dixerit: Nolite vocari nomine magistrorum, quid Paulus apostolus Christi confitetur se magistrum fuisse gentium?

RESPONSIO.

Nunquid sermo Domini prohibentis a Paulo apostolo contemnebatur? Sed ab eo omnibus credentibus insinuabatur ne sub nomine apostolorum a pseudoapostolis seduceretur, sed eum magistrum in quo Christus loquebatur sequeretur.

XXXIV.

II ad Timoth. IV (**Vers. 14**): *Alexander aerarius multa mala mihi ostendit; reddat illi Dominus secundum opera sua.*

Et post pauca (**Vers. 16**): *In prima mea, inquit, defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt; non illis imputetur.*

INTERROGATIO.

Quid Paulus de Alexandro scribens optando dixit, reddat illi Dominus secundum opera sua. Et aliorum misertus, optando locutus est, non illis imputetur?

RESPONSIO.

In uno eodemque spiritu Paulus praevidit, qui tam utraque diversa ad Timotheum scripsit, quod Alexander duricors ad Deum nunquam converteretur, et aliis gentibus per veram praesentiam ante acta non imputarentur.